

Præsterne i Øsløs, Vesløs, Arup Pastorat siden Reformationen.

Ved N. SODBORG, Vesløs.

Høj og majestætisk ligger Øsløs Kirke på den Højderyg, ved hvis Fod Øsløs By krummer sig i en langagtig Bue i Syd og Nord, som vilde den søge Ly og Læve for de stærke, barske Vestenvinde. Således har det været i Århundreder; fra Kirkens høje Tårn har Kirkeklokken sendt sine Malmtoner ned over Landsbyen, ud over Mark og Eng; ringet for de skiftende Tiders Mennesker både i deres lyse og mørke Stunder.

Fra Kirkebakken er den herligste Udsigt ud over Limfjordens mørkeblå Vande, som her vider sig ud i Livø Bredning. Længst mod Sydøst øjnes Himmerlands hvide Brinker, mod Sydvest skimtes Morsø's bølgende Bakkelinie, og derind imellem svømmer Livø og Fur som to store, mørke Fugle. Vender vi Blikket mod Øst ud over Bygholm Vejle, dukker Hanherreds hvide Kirketårne frem i det Fjerne. Mod Vest spæres Udsigten af en Bakkekam, men går vi op i Kirketårnet, søger vort Blik ud over Vesløs og Tømmerby Vejler langtop i Thyland og mod Nord ud over den hvide Klitrække mod det blående Hav.

Ved Kirkebakkens Fod ligger Præstegården, idyllisk og smuk, omgivet af en stor Have.

Ad Vejen, der fra Præstegården fører op ad Kirkebakken, har mange forskellige Præster gennem Århundreder vandret for fra Alter og Prædikestol at forkynde det gamle og dog evigunge Evangelium. Slægt efter Slægt har søgt ind under Kirkens Tag for at hente Trøst og Hvile for deres Sjæle.

Øsløs Præstegård

*Amatørfotografi af den nuværende
Sognepræst, Pastor Joh. Nielsen, Øsløs*

Det er om disse Præster, der her skal fortælles; vel bliver det kun Brudstykker, og et helt og fyldigt Billede af hver enkelt med sin særlige Ejendommelighed vil ikke kunne ventes. Men der findes dog så meget, at det ikke alene giver et Omrids af disse Ordets Forkyndere, men tillige tidt

giver gode Bidrag til Forståelse af Bøndernes Liv og Kår op gennem Tiderne.

Af de tre Sogne har Øsløs sikkert altid været Hovedsognet med Præstegården; i Vesløs og Arup har der været Anneksgårde til Præsternes Underholdning.

Skønt der allerede under Kong Christian d. III i Året 1555 blev gjort Foranstaltninger¹⁾ til Forbedring af Præstestandens økonomiske Stilling, så bærer dog de Indberetninger om Embedernes Tilstand, som Tid efter anden afkræves Præsterne, noksom Vidnesbyrd om, at disse i det 16nde Århundredes sidste Halvdel og langt op i det næste havde yderst trange Kår at leve under. Og disse Indberetninger viser tillige, at mange, vel de fleste, af Bønderne levede i stor Armod og Elendighed.

I Wibergs Præstehistorie findes angivet²⁾, at den første Præst i Øsløs efter Reformationen hed Thøger, men der nævnes ellers intet om ham. Der er dog meget, der tyder på, at den første lutherske Præst har været Anders Christensen Harboe, som nævnes som Nr. 2 i ovennævnte Værk, og jeg vil derfor anføre ham som den første.

1. *Anders Christensen Harboe* nævnes nemlig allerede 1510 som Præst i Øsløs; Efternavnet Harboe er ikke medtaget, men det er sikkert den samme Mand, der menes. Han har da fået Skøde på en "søsterlodt wdi en gård kaldis Kolszgårdt"³⁾ i Øsløs; 1513 nævnes han igen angående samme Gård og har da udstedt "bekiendelsesbrev att haffue opboritt fuld werdt for hans anpartt wdi Kolszgårdt".

Han nævnes også flere Gange efter Reformationen. 1545 ligger han i Strid med Herremanden Lukas Krabbe på Vesløsgård angående et ved Vesløs Kirke liggende Stykke Jord, som Lukas Krabbes Forfædre 1480 havde givet til Øsløs Præsternes Underholdning for nogle Sjødemesser, som Præsterne skulde læse hver Søndag i Vesløs Kirke for deres henfarne Sjæle. Men da der efter Lutherdommens Indgang ikke må læses Sjødemesser, fordrer Lukas Krabbe sin Jord tilbage igen. Begge de stridende Parter stævnes til Ålborg for Kongens Mænd, men Udfaldet bliver dog, at Anders Harboe beholder sin Jord. Men da denne Sag er nærmere omtalt i en af Årbøgerne⁴⁾, skal den kun antydes her.

¹⁾ Emil Madsen: Jylland i det 16. Århundrede p. 136.

²⁾ Wiberg: Alm. Præstehistorie III 692.

³⁾ Ældste Archivregistraturer 5 I Bd. p. 735.

⁴⁾ Historisk Årbog for Thisted Amt 1911: N. Sodborg: Vesløsgårds Historie p. 49.

I en Indberetning fra Præsterne (1553) omtales Hr. Anders således: "Kan han så til sin Præstegård 12 Tdr. Rug og Byg, intet Eng, og kan han så 2 Pd. Havre (1 Pd. Havre = 4 Tdr.) udi Udmark⁵)." Tillige nævnes en Del Tiender for alle tre Sogne, der viser, at Indtægterne var små, og at det ikke var helt uden Grund, at Præsterne klagede sig så stærkt over deres dårlige økonomiske Kår i disse Indberetninger. Således udgør Offeret til Hr. Anders kun 1 Dlr. for Øsløs, og ½ Dlr. for hver af de andre to Sogne. På dette Tidspunkt var der i Øsløs 26 Gårde og 7 Huse (Bole).

Fra 1548-53 var Oluf Chrysostomus Biskop over Vendelbo (Ålborg) Stift. Fra dette Tidsrum findes en Fortegnelse af ham over Antallet over hver enkelt Præsts Bøger i hele Stiftet. I denne Fortegnelse⁶ nævnes også "*Libri domini Andreae in Øsle*", d.v.s. Hr. Anders's Bogsamling i Øsløs. Antallet er 13. Blandt disse findes Biblen i stort Format, et Nyt Testamente (Erasmus's Udgave), Luthers lille Catechismus og Manuale og flere. Der findes ingen dansk Bibel nævnt, men den første danske Bibel udkom ikke før i 1550. Skønt Nutiden vil finde, at 13 Bøger er en tarvelig Bogsamling for en Præst, så må man dog huske på, at det efter den Tids Forhold netop var en temmelig stor Bogsamling for en fattig Præst. Man må snarere undres over, at en Præst så kort Tid efter Reformationen er så vel forsynet med protestantiske Skrifter; det tjener den gode Mand til Ros.

Omkring 1550 holdt Anders Harboe Kapellan, som senere fik Embedet efter ham. Hvornår han er død, ved vi ikke, men det har nok været omkring 1560, og han må da have været en gammel Mand.

2. *Peder Jensen Thim* (Thym el. Thiman) nævnes som Præst i Øsløs 1568 og som personel Kapellan samme Steds c. 1550. Endvidere findes hans Navn i en Fortegnelse⁷ over Præsterne i Jyllands fire Stifter 1584; Præsterne i Hanherred var ved denne Lejlighed forsamlede i Kettrup Præstegård for at bemyndige Mænd af deres Midte til at møde i Viborg og på deres Vegne hylde den syvårige Kongesøn som deres fremtidige Konge. Peder Thim skal have været Jubellærer, d.v.s. været Præst i mindst 50 År. I en Præsteindberetning fra 1671⁸) har Peder Thim også givet Oplysninger om Embedets Indtægtsforhold.

Med Hensyn til Præstejordens Tilsåning er Forholdene de samme som allerede nævnt

under Anders Harboe. Derimod er Hr. Peder meget forbitret over, at "Palli Juls Tjener, boendes i Bisgården, indvæter sig inden Sten og Stabel udi Præstholm⁹), dog han (Hr. Peder) tilforn haver ejet til Præstegården at Arilds Tid".

Offeret for Øsløs er nu 9 Mark, for Vesløs og Arup 4 ½ Mk.

Peder Thim døde omkring ved 1602.

3. *Anders Mouritsen* hed han vistnok, thi om hans Fornavn er der Uenighed, idet nogle kalder ham Elias eller Ejnar, og andre Gunder eller Anders. Allerede 1599 var han i Embedet som Kaldskapellan hos gamle Peder Thim; kaldet til at være hans Efterfølger i Embedet, "konfirmeret til at succedere ham efter hans dødelige Afgang", som det undertiden hedder. Han blev dog ikke gammel i Embedet, idet han allerede i Året 1603 døde af Pest.

På den Tid rasede Pesten her i disse Egne og bortrev en stor Del af Befolkningen i mange Sogne. Der fortælles¹⁰), at Anders Mouritsen fik sin Helsot, da han af Mangel på Folk selv måtte hjælpe til med at få en Pestbefængt sænket i Graven. Han skal straks derefter i sin sidste Tale have taget Afsked med Menigheden, da han følte, at han var smittet, og at det vilde blive hans Død.

Endnu den Dag i Dag findes på Vesløs Kirkegård en større firkantet Fordybning i det nordøstre Hjørne af Kirkegården, som kaldes Pestgraven, hvor alle de, der døde af Pest, skal være bleven begravede. Også på Øsløs Kirkegård skal der have været en lignende Pestgrav. At Befolkningen har haft Frygt for at blive jordet i disse Pestgrave, ses deraf, at der næsten ingen Grave findes der.

4. *Hans Olufsen* af Sæby var mulig en Søn af Præsten Oluf Jørgensen i Sæby, som døde 1615. Hans Olufsen, som altså blev Præst i Øsløs 1603, skal have haft følgende Børn¹¹):
1. Oluf Hansen, som blev Faderens Eftermand i Øsløs.
  2. Maren Hansdatter, gift med Bertel Laursen Kjærulf i Ø. Aslund, Kær Herred, i hans 3die Ægteskab.
  3. Mette Hansdatter, gift med den ovennævnte Bertel Kjærulfs Søn, Niels Kjærulf, som 1654 boede i Nørholm, Biersted Sogn (Kær H.).
  4. Vibeke, gift med Peder Nielsen Kjærulf i Hæbelstrup i Hallund Sogn. Hun blev Enke 1669. Hendes Mand hørte dog ikke til

⁵ Vendelbo Stifts Historie i d. 16. og 17. Århundrede ved D. H. Wulff p. 186 ff.

⁶ Kirkehistoriske Samlinger, 3. Række I, p. 200.

⁷ Kirkehistoriske Samlinger, 3. R., 2. Bd. p. 201.

⁸ D. H. Wulff: Vendelbo Stifts Historie p. 185.

⁹ Et ved Vesløgårds Mark beliggende Jordstykke, som lige til vore Dage har tilhørt Præstegården.

¹⁰ Paludan: Ålborg Stifts Gejstlighed. Kallske Smlng. 4°, 495, kgl. Bibl.

¹¹ Kær Herreds Tingbog 21. Januar 1651 og 5. Juni 1638 (meddelt mig af Hr. Postekspedient C. Klitgård, Ålborg).

samme Linie af Slægten Kjærulf som hendes to Søstres Mænd.

5. Jens Hansen, død før 1651, og måske endnu en tredje Søn:
Hans Hansen, der var Kapellan i Nykøbing, Mors. Han beskyldtes for at have besøvet en Kvinde, men Beskyldningen toges dog tilbage igen. Kvinden havde lagt Barnet i Sulsted Kirkes Väbenhus, og Svogeren, Bertel Kjærulf, forfølger Sagen mod hende på Hr. Hans's Vegne.

Af en Præsteindberetning fra 1625 får vi lidt mere at vide om Hans Olufsen. Han fortæller selv deri¹²), at han kan så 6 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg og 5 Tdr. Havre i sin Præstegårdsjord. Endvidere: "Præstens Anpart Korntiende af alle 3 Sogne, som gives på Skæppe og udi Kierven, tilsammen beregnet efter som Avlingen giver her hos os: Rug ½Læst, Byg 3 ½Læst 1 Td., beregnet 24 Tdr. i Læsten, Havre 12 Tdr." "Haver Præsten i Arup en Gård, som skylder årligen: Byg 6 Tdr., Skovsvin 1, Smør 1 Pd., Gæsthavre 3 Tdr.; nok en Gård i Vesløg, som skylder: Byg 6 Tdr., Svin 1, Smør 1 Pd., Gæsthavre 3 Tdr.; nok samme Sted et Bol skylder: Byg 4 Tdr., Svin 1, Smør 1 Pd., Gæsthavre 2 Tdr."

Offeret af de to Sogne, Øsløg og Vesløg, udgør på hver Højtidsdag 4 Sletdaler, og undertiden noget mere, "når velbyrdig Mand Niels Krabbe (til Vesløgård) mig noget for ærer". Offeret af Arup går derimod til Medtjeneren. Denne Medtjener, som Hans Olufsen af en eller anden Grund måtte holde i flere År, hed Lauritz Nielsen.¹³)

Hr. Hans klager også over, at hans Sogne ligger i en hård og slet Egn uden Græsgang og Engbjerring, hvorfor hans Kvægtiende af alle tre Sogne kun kan blive 4 Lam og lidt Penge.

Han er en gædbunden Mand, siger han, "anlangendes stor Udgift. Først holder han årligen en gift Mand til Medtjener til Kost og Løn og Hus, hvorved mange Åringer den ene Annekse Korntiende spenderis".

Dernæst har han en stor Børneflokk, 11 ialt, "af hvilke foruden de, han holder til den danske Skole, han holder 3 udi latinske Skole, som er en i Lund, en i Roskilde og en i Thisted Skole for sin egen Pung, hvorpå må i denne hede Tid anvendes stor Omkostning". Og endelig for det tredje bor han på en Alfarvej "frem og tilbage over Bygholms Vejle ikke uden stor Gasterie". Tilsidst anfører han, at han endvidere må svare 2 Speciedaler i Gæsteripenge til Ålborg Slot. Han har således nok at klage over, og som det synes ikke heller helt uden Grund.

Hans Olufsen døde 1645.

5. *Olaf Hansen Øsløg* var, som allerede nævnt, en Søn af Formanden; allerede 1641 var han Kapellan hos Faderen og bestemt til at være dennes Eftermand. Øsløg er hans Efternavn; det var nemlig ret almindeligt, at Præsterne på den Tid gav en af deres Sønner Navn efter Hovedsognet i Pastoratet.

Han skal have været gift med en Datter, Maren hed hun, af Præsten Jakob Jakobsen Holm i Nykøbing, Mors.¹⁴)

Oluf Hansen Øsløg blev dog ikke lang Tid Præst i sin Fødeby, da han døde allerede 1652. Iøvrigt ved jeg ellers intet at fortælle om ham.

6. *Peder Kjeldsen Nors* (el. Paludan) blev kaldet til Embedet i Januar 1653. Han var en Søn af Præsten Kjeld Christensen i Nors-Tved, Hillerslev Herred, tidligere Rektor i Thisted. Af Kjeld Christensens syv Sønner blev i det mindste fire Præster.¹⁵)

Peder Kjeldsen Nors var gift med Maren Mikkelsdatter Sandbech og havde med hende 1 Søn og 3 Døtre. En Datter, Birgitte, var 1ste Gang gift med Præsten i Harridslev, Vennebjerg Herred, Peder Poulsen Bloch, som druknede i Rakkeby Å, og 2den Gang med Præsten H. S. Faber samme Steds.¹⁶) En anden Datter, Sidsel, blev gift med Præsten Rasmus Jensen Rodskov i Blære.¹⁷)

Under Svenskekrigen led Peder Kjeldsen Nors i Øsløg en Del Overlast og klager derover i en Indberetning af 24. Aug. 1660 således¹⁸): "Haver jeg underskrevet udgivet fra Anno 1657 d. 12. Juli, og hidtil: Tvende Gange munderet 2 Heste og givet for Karl til den første 12 Rdl. og til den anden 10 Rdl. 4. Oktober: Den svenske Trop, som ankom fra Vestervig, givet dennem 16 Rdl. i rede Penge; der foruden af Plynder-Partier i nogle Dage Huset udplyndret, og hvis (hvad) fattige Formue, jeg ejede, ganske spoleret. Hvis Bekostning og Molestering, jeg på denne nære alfars Vej i den ganske svenske Tid haver udstandet, kan enhver, næst Gud, med mig testere, som kender dette Sted. Herforuden haver jeg udgivet i rede Penge til adskillige Partier af de Svenske 30 Rdl. og 2 slette Mark. Anno 1659: Efter vores Kommissarius's Befaling ydet i Ålborg 7 Tdr. Rug. Herforuden haver jeg i den Tid mistet af min Annexpræstegårde. Byg 43 Tdr., Havre 18 Tdr., Smør 7 ½Pund, Skovsvin 7 ½ og af Tiender hos mine Sognefolk: Byg 124 Tdr. 2 Skpr., Rug 13 Tdr. og 16 Tdr. Havre. Dette bekræfter jeg o.s.v."

Peder Kjeldsen Nors døde d. 10. Januar 1673.

Fra 1672-83 var Dr. Matthias Foss Biskop over Ålborg Stift.¹⁹) Han roses for den Iver og

¹⁴ Villads Christensen: Nykøbing på Mors p. 237.

¹⁵ Wiberg II p. 458.

¹⁶ Wiberg I p. 538.

¹⁷ Wiberg I p. 176.

¹⁸ Se C. Klitgård: Ålborg Stifts Præsters Trængsler 1657-60, i Kirkehist. Smlng., 5. R., 3. Bd., p. 535-36.

¹⁹ Kirkehist. Smlng., 3 r., 6. Bd., 382.

¹² D. H. Wulff: Vendelbo Stifts Historie p. 185-186.

¹³ Kirkehist. Smlng., 3. R. 3. Bd., p. 741.

Nidkæthed, hvormed han varetog sit Embede. Særlig overfor de unge, nykaldede Præster i sit Stift var han streng i sine Fordringer. De måtte møde til en Slags Eksamen hos ham og overhøres i deres Kundskab og Indsigt i den hellige Skrift, og det stod tidt slet til med dem i den Henseende. Mange vordende Præster måtte forpligte sig til i deres Embede at anvende megen Tid til flittig Læsning i Biblen og andre religiøse Skrifter. Det er derfor tænkeligt nok, at en ung Præst J. R. Roskild²⁰), som skulde have været Peder Kjeldsens Eftermand i Øsløs, blev kendt helt uduelig af den strenge Biskop og således gik Glip af Embedet.

7. *Gert Mathiesen Wienecken* blev derimod den næste Præst i Øsløs. Han var Københavner og af tysk Herkomst. Han var sikkert en Søn af Dr. theol. Mathias Wienecken og Hustru Cathrine Gertsdatter. Dr. Math. Wienecken var fra Steinberg og døde 1654 som tysk Kapellan ved Vor Frelsers Kirke på Kristianshavn.²¹) Gert (el. Gerhard) Wienecken blev Student fra København 1668 og var 1672 personel Kapellan i Tårnby på Amager. Allerede næste År, i April 1673, udnævntes han til Sognepræst for Øsløs, Vesløs, Arup. Han var her dog næppe et År, da han d. 14. Marts 1674 udnævntes til Sognepræst i Grenå Under hans Ophold der brændte Præstegården for ham. 1686 den 9. Marts blev han kaldet som residerende Kapellan ved Vor Frelsers Kirke på Kristianshavn og blev samme År Magister. Her var han dog også kun kort Tid, idet han i Septbr. samme År fik Udnævnelse som Præst ved Holmens Kirke, hvor han var til sin Død den 3. Febr. 1702.²²)

Det anføres i Wibergs Præstehistorie, at Gert Wienecken var to Gange gift, første Gang med en Søster til Statsmanden Griffenfeldt og anden Gang med Marie Sassenberg. Dette kan dog ikke have forholdt sig således. Såvidt vides havde Griffenfeldt ikke uden to Søstre, Cathrina og Margrethe, som begge var to Gange gift, men ikke med nogen Wienecken. Derimod fik Gert Wienecken den 18. Juli 1672 Tilladelse til at vies i Tårnby Kirke til Marie Sassenberg uden foregående Trolovelse og Lysning.²³) Han var da kun 23 År gammel og kan næppe have været Enkemand, især da han også først blev Student 1668, så Historien om hans Svogerskab med Griffenfeldt må sikkert ikke være pålidelig.

I Grenå fødtes 6 af hans Børn: Cathrine, Ane, Mette, Peter, Maren Borch og Peiter²⁴), men han skal have haft flere Sønner og Døtre.

Hans Hustru, Marie Sassenberg, overlevede ham; hun døde først 1711.

Der fortælles, at Magister Gert Wienecken søgte Ribe Bispestol på følgende ret ejendommelige Måde:

Stormægtigste Monark!
Bisp Ancher siges død;
Hjælp fattig Holmens Præst
til dette Stykke Brød!

Men Svaret lød:
Ærværdig Mester Gert!
Bisp Ancher er vel død,
men Du ei værdig til
at nyde sådant Brød!

8. Den næste Præst var *Niels Sørensen Steenstrup*, som blev kaldet til Øsløs d. 24. Marts 1674. Han var født i Stenstrup i Jylland 1644; Faderen hed S. Sørensen og Moderen Marie Lauritsdatter. Niels Steenstrup var Student fra Viborg 1667 og blev Kandidat 1669. Han var gift med Kathrine Pedersdatter Bodtzen, som var født omkring 1643 og døde vistnok 1725. Ægteparret havde 7 Sønner og 2 Døtre, som senere skal omtales.

Om Niels Sørensen Steenstrup, som i Oktbr. 1679 tillige blev Provst for Vester Hanherred, er der en hel Del at fortælle. Han har efter alt at dømme været en meget dygtig og begavet Mand, der med Nidkæthed, men også med Myndighed varetog sit Embede.

I 1678 lå han i Strid med Herremanden Niels Kjeldsen på Vesløgård. Denne havde ladet Niels Steenstrup indstævne, og der blev den 28. Novbr. holdt gejstlig Rettergang i Vester Thorup Kirke.²⁵) Foruden de stridende Parter var mødt Provsten for Vester Hanherred, Niels Andersen Aslou i Kollerup-Skræm, samt Præsterne i Klim og Tømmerby, der var mødte som Vidner.

Striden drejer sig om en "Seddel", som Niels Steenstrup havde ladet oplæse fra Prædikestolen i Vesløs Kirke, og som Niels Kjeldsen forgæves havde begæret en Afskrift af.

Ærlig og velbyrdig Mand Niels Kjeldsen til Vesløgård fremlægger altså i Retten sin Stævning, som går ud på, at "hans Sognepræst, Hr. Niels Sørensen i Øsløs, skal have oplæst en Seddel udi Vesløs Kirke af Prædikestolen, at tvende Mænd tilligemed Degnen med Pen og Blæk udi Degnestolen skulde sidde og være til Stede, når og hver Gang der blev skriftet udi Vesløs Kirke. Af hvilken Seddel velbemeldte Niels Kjeldsen skal have været Copie begærende, hvorpå der af Hr. Niels Sørensen skal være svaret, når han for sin øvrighed blev indkaldet, skulde dertil svares".

Derfor mener Herremanden, at han har haft skellig Årsag til at stævne Hr. Niels; især da han tillige d. 15. Oktbr. "forleden ved tvende Mænd

²⁰ Wiberg III 693.

²¹ Wiberg II 156.

²² Wiberg II 188.

²³ Meddelt mig af Historikeren, Hr. Justitsråd Sofus Elvius.

²⁴ Lengnick: Præsters Børns Døb p. 46.

²⁵ Provsteretsprotokollen (Protocollum judicate) for Vester Hanherred; i Landsarkivet, Viborg.

havde skriftlig begæret en Copie under Hr. Niels's Hånd af den Anordning, han havde oplæst i Vesløs Kirke", men var bleven den nægtet.

Provsten henstiller nu til Niels Steenstrup at give Niels Kjeldsen en Forklaring. "I bør", siger Provsten, "at give hannem nu straks, uden al Undskyldning, af samme Seddel en Genpart under Eders Hånd på lovligt Papir."

Ligeledes må han for Provsten give tilkende og bevise, hvad Årsag han kan have til at bruge sådan en Seddel og usædvanlig Skik i bemeldte Vesløs Kirke, "mere end andre gode og hæderlige Mænd udi deres Kirker".

Niels Steenstrup må nu give efter og fremlægge i Retten Copi af den omstridte Seddel, som lyder: "Såsom formenes, at til en retsindig Gudfrygtigheds øvelse og Kirkens Myndigheds ubehindrede Løb udi Vesløs Kirke udpeges tvende Medhjæpere, som kan være til Stede, Præsten til Hjælp og Assistance udi sit Embede, når han det begærer; så forordnes de Dannemænd Peder Nielsøn og Jens Gregersøn udi Vesløs til at være den Dannemand, Sognepræsten Hr. Niels Steenstrups Medhjæpere udi Embedet, og hermed alvorligen befales at være til Stede, når Præsten det begærer, fornemmelig som befindes blandt nogen Trodsighed mod Guds Ånd og hans Embede af en Del uskikkelige Tilhørere udi Skriftestolen, de vitterligen modstride Tugtens Ånd, når de af deres Sognepræst advares og påmindes om deres Levnedes syndige Forhold.

Så overvære de Dannemænd da tillige med Degnen, når Skriftemål holdes, at møde til at forhøre og vidne om, hvis [dvs.: hvad] der passerer, såfremt som nogen Ufærm imod Præsten imod Forhåbning, der skulde øves, hvilket hermed til de vedkommendes Underretning af os på hans kgl. Majestæts Vegne anordnes og befales. Ålborg, den 28. Juni 1678."

Derefter følger en Del Underskrifter, f. Eks. "Hans Eksell. Stiftsbefalingsmand Hr. Enevold Parbergs Fuldmægtige over Vendelbo Stift og udi hans lovlige Absents Niels Ibsen Hjerrild o.s.v."

Niels Kjeldsen får så på "tilbørligt Papir" en Copi af Skrivelsen med Provstens og de to Præsters Underskrifter som Vidnesbyrd.

Dog formener han efter sin Stævning Indhold, at "Hr. Niels Sørensen kunde og pligtig være nu her for Retten at give til kende, hvad hannem havde tildrevet sådan en Seddel over og imod sin Menighed at forkynde og derefter en ny påfunden Skik ved Skriftestolen at bruge, mere end andre hæderlige Mænd udi deres Kirker, såvelsom og at forklare og bevise, hvad Trodsighed mod Guds Ånd og hans Embede udi denne hans Menighed var opvist".

"Hvortil Hr. Niels Steenstrup svarede, at hvis (hvad) han havde gjort, var hannem af hans høje øvrighed befalet, og var Niels Kjeldsen på denne sidste Post endeligen Dom begærendes."

Men da den fremlagte Anordning var udgivet af Stiftamtmandens Befuldmægtige og grundet på Kirkens Myndighed, og Hr. Niels tilkendegiver sig det at være af øvrigheden befalet, da kan Provsten ikke kende Dom i denne Sag, men hensender den videre til "min gejstlige øvrigheds egen Decision", som det hedder.

Hvorledes det siden gik, om Herremanden fik Beviser for, at hans Sognepræst virkelig havde haft sine gyldige Grunde til at påkræve "Kirkens Myndighed" for at få sine trodsige og uskikkelige Tilhørere i Skriftestolen i Vesløs til at bøje sig under hans Villie, kan vi desværre ikke få Svar på Ikke heller får vi at vide, om de gode Folk i Vesløs har været så slemme, at de viste Trodsighed mod deres Sjælesørger, eller om denne har været for streng i sine Fordringer til dem.

Men at Præsten var en myndig Mand, der vilde have Orden i Tingene, viser også en gejstlig Sag fra samme Protokol, som her kortelig skal omtales, da den også tjener til at belyse Niels Steenstrups Personlighed.

Den 16. Novbr. 1691 holdtes gejstlig Rettergang i Kollerup Kirke mellem bl. andre Peder Gregersen i Arup og Præsten Niels Steenstrup i Øsløs.

Niels Steenstrup beskyldes for at have berettet overfor Biskoppen nogle Angivelser til Skade på gode Navn og Rygte for ovennævnte Peder Gregersen og Mads Bertelsens Steddatter, Johanne Povlsdatter, og havde villet forhindre deres lovlige Trolovelse. Hr. Niels mente dog, at Stillingen forklarede sig selv, og hvad angik Trolovelsen, så vilde han blot henvise til Johannes Skrifteseddel, der forklarer Årsagen til Trolovelsens Udsættelse. Hvad der har været i Vejen omtales ikke, men man kan jo nok læse mellem Linierne, at Johanne og hendes Fæstemand mulig ikke har været helt eksemplariske, og det tåler den myndige og nidkære Præst ikke.

Niels Steenstrup havde et stort og smukt Bibliotek. Biskop Jens Bircherod var på Visitats i Øsløs i Juli 1695 og fortæller derom i sin Dagbog²⁶) "Fra Gjøtrup tog vi videre fort over Bygholms Vejle, som er den længste og om Vinteren besværligste og farligste Vejle i hele Stiftet; ankom en Time før Solens Nedgang til Øsløs i Vester Hanherred, hvor jeg havde mere min Fornøjelse i Sognepræstens, Hr. Niels Steenstrups smukke Bibliotek at bese end i den øvrige gode Medfart, med hvilken vi ei mindre af hannem end af de andre Præster bleve accomoderede."

I de Indberetninger om Præsteembedernes Tilstand, som i 1690 blev afkrævet Præsterne,

²⁶ J. Bircherods Dagbog p. 306.

giver Niels Steenstrup en ret udførlig Beskrivelse af Øsløs Præsteembede, hvoraf her skal gives uddrag²⁷).

Han anfører, at der i alle tre Sogne kun findes 12 Gårde, som i den nye Matrikul er sat for 6 Tdr. Hartkorn og noget derover, 24 såkaldte halve Gårde på 4 og under 6 Tdr. Htk. og 44 Bole og Huse, som yder Tiende. Præsten nyder $\frac{1}{3}$ af Korntienden efter Avlingens Beskaffenhed, af Kvægtienden ligeledes $\frac{1}{3}$.

Med Hensyn til Offeret til de tre store Højtider skriver han: "Udi disse 3 Sogne har udi nogle få År 1 Gård (Mand og Kone tillige) på hver Højtidsdag ofret 1 Slet Mark, en Halvgård 10 Skl., et Hus, hvor de ikke tigge eller ere sengeliggende, 6 Skl., og når der er intet øde, kan nås på hver Højtidsdag af alle 3 Sogne 18 Sldr. og undertiden noget mere formedelst Tjenestefolk og Vesløgård. St. Hansrente: Af hver Gård og Halvgård plejer at gives en liden Ost på 4-5-6 Skål Pd., af små Bole og Huse intet. Påskerente: Af hver Gård og Halvgård en liden kage; men nu i nogle År have de givet i Steden derfor af en Gård 1 $\frac{1}{2}$ Skp. Rug, af en Halvgård 3 Fdk., så og af en Helgård i det højeste 2 Snese Æg, af en Halvgård 1 Snese, af små Bole og Huse intet."

"Præstegården i Øsløs By er fri for Matrikulskat. Dens Takst i Matrikullen er 6-7- , -1."

Ved hans Komme til Sognet var der 6 gamle, rådne Huse, som han har måttet lade ombygge.

Til Embedet hører to Anneksgårde hver med et tilliggende Gadehus med kun "en Kålgårds Sted". Anneksgården i Vesløs består af 2 Huse, et Ralingshus, 7 Bind, og en Lade med Stald i Enden, 9 Bind.

Landgilden skulde være 6 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre, 1 Skovsvin, 1 Pd. Smør og lidt Arbejde efter Lejlighed. Omtrent af lignende Størrelse er Annekset i Arup, nemlig: "Et Ralingshus, 11 Bind, og en Lade på 4 Gulve og en Lo. Ved Enden deraf er en liden Stald til 5 Høveder; østen for Gården er et lidet Jordhus til Fæ og Får."

"1685 $\frac{10}{1}$ har kgl. Maj. for Kaldets Ringheds Skyld benådet mig Livstid med 2 øde halve Gårde, liggende i Øsløs, den ene kaldes Vognsgård, den anden lille Bisgård, fri for Landgilde, Skatter og al anden Afgift."

Med den nye Ejer til Vesløgård, Erik Zacharias v. Kahlen, levede Niels Steenstrup i nok så god Forståelse som med Niels Kjeldsen. Han roser v. Kahlen for hans Offervillighed og store Godhed mod ham, men denne var også en meget godgørende Mand²⁸).

Græsset på de 3 Kirkegårde har fra Arilds Tid tilhørt Præsterne mod at de yder kgl. Majestæt Gæsteri.

Særlig klager Niels Steenstrup over, at han langt over Evne må give Præsten Pension, nemlig: "20 Tdr. Byg, 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Havre, 2 Ol Æg, 3 Ldp. Ost, 2-3 Lam, 1 Gås, 12-14 Læs Fladtør, 4-5 Læs Skærtør, 5 Sletdaler i Penge, Foder til 1 Ko og 4 Får, fri Husvarelse i Præstegården, og alt dette nyder hun frit og svarer intet med mig i Skatter og Udgifter, og således har jeg holdt ud i 16 År."

Hans Beskrivelse af Bøndernes Armod og Elendighed er meget mørk. De har intet Kvæg til Jordens Gødning, så Avlingen bliver rent elendig; "sær vorder der jo mere og mere øde, såsom i dette År ere i Øsløs By 6 af de bedste halve Gårde blevne slet øde, foruden det, som tilforn var øde både der og i de andre Sogne". Sædarterne, Rug, Byg, Havre og Blandsæd, sæes "confuse" imellem hverandre, så det er ikke let at udtage Tienden på Kærven, og han må lade Bønderne råde og mister derved både Foder og Korn; thi den største Del er så forarmet og forborget, at deres Avling bortføres af andre, som forud have lejet og købt den af dem for Penge og Korn til Skatter og Underholdning; når nu Præsten kræver, haver de intet at give, hvorved jeg får utrolig Skade."

Ingen ordentlig Højbjergning og Græsning findes, så han må leje Græsning andre Steder til de få Kreaturer, han kan holde. "Kan derfor ingen Opfødning have, men må købe alting, Kreaturer både til Plov og Vogn, Slagtekvæg, stort og lidt, Smør og mesten Parten Mæken med. Tilmed er Avlingen så slet, at der både til Præstegården og de to forlenede Gårde ikke nær kan avles så meget Korn, som behøves til fornødent Øl og Brød, men den største Del af Tienden må gå med dertil. Er her ej heller fornødent Ildebrand, men må købes Skærtør og ere snart intet fangelige."

Anneksgårdene kan heller ikke yde deres Afgifter, og ved den Smule årlige Dagarbejde, som Præsten kan forlange, må han selv yde Kosten.

Der er, som vi ser, nok at klage over.

Niels Steenstrup blev ingen gammel Mand. Om hans Død melder den gamle Kirkebog for Øsløs²⁹) således: "1696 d. 15. Augusti om Løfverdagen Klokkeren half gående 8 Formiddag døde Sg. Hr. Niels Steenstrup, begravet d. 24. Augusti, udi hans Alders 52 År."

Den 14. Septbr. derefter holdtes Skifteforretning over Boet i Øsløs Præstegård. Skifteretsdokumentet er meget udførligt og vel bevaret. Da det giver udmærkede Bidrag til Forståelse af den Tid, skal der her anføres Brudstykker deraf³⁰).

Med Hensyn til Niels Steenstrups smukke og store Bogsamling da havde hans ældste Søn,

²⁷ D. H. Wulff: Statistiske Bidrag til Ålborg Stifts Historie p. 149 ff.

²⁸ Se N. Sodborg: Vesløgårds Historie p. 35 ff. (Årbogen 1911).

²⁹ Øsløs Kirkebog 1686-1800.

³⁰ "Gejstlige Skifter", Landsarkivet, Viborg.

Studiosus Peiter Steenstrup, forfattet et Katalog, og Bøgerne blev takserede af den højlærde Magister Peder Reenberg i Ålborg og solgtes der til et Beløb af 742 Rdl. 2 Mk.

Der nævnes også i Skiftebrevet en Del "Contrafeier og anden Skielleri, tilligemed gemeene Hollandske malede Stycker", deriblandt et Billede af Luther og et af Melanchton. Desuden et Clavicordium, ansat til 4 Daler; ialt med Fotografier og Billeder til 71 Dlr. 8 Skl.

Vi får også en Forestilling om, hvordan den afdøde Præstemand gik klædt; der nævnes nemlig:

"Den Salilig Mands Igangsklæder:

1 Vinge Kiortel af Klæde med Barat forneden	12 Daler
1 anden Klæde-Præste-Kiortel	15 Daler
1 ny Samarie af fin Tyrkisk Leydetz (?)	
1 ringere Dito af samme Slags	6 Daler
1 sort Klædis Klædning	8 Daler
1 røed Klædis Nattrøje	1 Daler
1 blå Lærdes Nattrøje	1 Daler 2 Mk.
1 Fløyels Hue med Dyfvæls Foer om	4 Daler
1 Dito af Fløyel med Flos	2 Daler
3 Præste Kraver	3 Daler
Ialt takseres Klæder og Gangtøj til	76 Dlr. 2 Skl."

Alle forskellige Stuer med deres Bohaver nævnes, desuden Tjenestefolkenes Senge således: "1 Seng i Kiøchnet, Kuskens Seng, Karlens Seng, Drengens Seng o.s.v."

Går vi derefter med ud i Stald og Lade, kan vi få et Begreb om Besætningens og Avlens Størrelse og Værdi.

"Lefuendes Kreatur, Heste og Hopper.

1 brun stjernet Hest, 9 År	16 Dlr.
1 Dito sribet, blisset, 11 År	14 Dlr.
1 røed blisset Hest, 14 År	8 Dlr.
1 Dito sortebrun, stjernet, 12 År	9 Dlr.
1 sort stjernet Hestplag, 2 År	10 Dlr.
1 brun stjernet . plag, 3 År	17 Dlr. 2 Mk.
1 Dito brunstjernet Hoppe, 14 År	10 Dlr.
1 sort Hoppe, 7 År	16 Dlr.
Ialt.	100 Dlr. 2 Mk.

Stude, store og små

1 sort hjelmed Stud, 3 År	10 Dlr."
---------------------------	----------

Der er ialt 12 Stk. til en samlet Værdi 96 Dlr.

"Køer og Kuier.

1 rafn sort nyberre Ko, 10 År	6 Dlr.
1 Dito gråhjelmed 8 År	5 Dlr.

Ialt findes der 13 Stk. til en samlet Sum af 56 Daler.

"Får og Lam.

13 Får og 6 Lam, i alt	8 Dlr. 2 Mk. 4 Skl."
------------------------	----------------------

"Suin.

1 galdt Suyn, 1 til 3 År,	
1 So med 6 Grise, i alt	3 Dlr. 2 Mk."

"Indaudet Korn til Præstegården.

Vinter Rug	13 Læs	13 Kjørver.
Rug	46 Læs	8 Kjørver.
Byg	70 Læs	1 Trave 9 Kjørver.
Blanding	21 Læs	13 Kjørver.
Havre	19 Læs	2 Trave 19 Kjørver."

Desuden ejede Niels Steenstrup 4 Huse, der dog kun takseres til ialt 137 Dlr.

"Summarum beløber ald forskrevne Boens Midler sig indtil 2235 Dlr. 3 Mk. 9 Skl." Når dertil kommer den Sum, som indkom ved Salget af Bøgerne bliver det

i alt	2978 Dlr. 1 Mk. 9 Skl.
-------	------------------------

Derfra går Gælden,

som udgør	261 Dlr.
-----------	----------

Tilbage bliver da 2717 Dlr. 1 Mk. 9 Skl.

Det er vel ikke nogen stor Sum, men med den Tids Forhold for øje er den dog ret betydelig. Det må også erindres, at mange af Niels Steenstrups Sønner studerede, så hans Udgifter må have været ret store.

Som Arvinger nævnes følgende Børn: Peter, Søren, Johannes, Lukas, Jakob, Johannes Christoffer, Mathis, Magdalene og Cathrine. Tre af Fruens Brødre er Formyndere.

Peter og Mathias kaldes begge Studiosus. De var en Tid i Udlandet; Peter, som kaldes forhenv. Regiments Kvartermester, opholdt sig i Rostock.

Jakob og Lukas blev begge Præster.

Jakob Steenstrup blev Præst i Torrild-Vedslet, Århus Amt³¹), og blev både Magister og Provst. Han kaldes "*vigilantissimus præco*", d.v.s.: en særdeles nidkær Forkynder.

Lukas blev Præst i Vridsted-Fly, Viborg Amt³²). Han var en meget streng Herre; da han fra 1708-11 var Hører ved Viborg Skole, blev han, fortæles der³³), for sin Strengheds Skyld afbildet på Viborg Kag med et Knippe Ris ved sin Side. Som Præst i Vridsted nægtede han engang en Kone at kaste Jord på hendes afdøde Barn, fordi hun kaldte det en Guds Engel, og han henholdt sig til, at han var altfor ringe til at kaste Jord på en Engel. Der fortæles, at Liget stod i nogen Tid i åben Grav, indtil Præsten af sin øvrighed blev tvungen til at gøre sin Pligt. Han skal også nogle År før sin Død have slængt sine Bukser til sin 3die Kone,

³¹ Wiberg III p. 361.

³² Wiberg III 639.

³³ Samlinger til jydsk Historie og Topografi IV Bd. 393.

Birthe Muhle Lauridsdatter, måske med den Hentydning, at det var hende, der "bar Bukserne" der i Huset, og han trak dem aldrig på mere. Han var dog en meget begavet Mand; i Universitetets Vidnesbyrd roses han for sin Begavelse og Iver i sine Studier, både i Filosofi, Digtekunst og Theologi, men han kaldes dog også "en extravagant og heftig, ustyrlig Personlighed". Han nægtede flere af Menigheden Adgang til Nadverbordet og lå i stadig Strid med Kirkeejeren; han døde 1751.

Datteren Magdalene blev gift med Eftermanden i Embedet, Michael Vogelius.

Provst Steenstrups Enke, Cathrine Pedersdatter Bodtzen, overlevede sin Mand i mange År. Hun skal være død og begravet i Viborg i Decbr. 1725. Dog findes der Skifte efter hende i Øsløs Præstegård d. 4. Febr. 1726.

Af Skiftebrevet³⁴) kan man få lidt Begreb om, hvordan en Provstinde gik klædt på den Tid. Der nævnes nemlig den salig Frues "Igangsklæder", som bestod af

"1 sort Klæde Klædning	6 Rdl.	
1 liden sort og hvid Underklædn	2 Rdl.	
1 sort Silke Kiortel	2 Rdl.	4 Mk.
1 sort Kreppes Kåbe	1 Rdl.	
1 sort Silke Nat Trøje	1 Rdl.	
1 Catuns Kiortel	1 Rdl.	2 Mk.
1 Do. Kåbe	.. Rdl.	4 Mk.
I alt	14 Rdlr.	2 Mk."

Desuden ejede hun de omtalte 4 Huse, takserede til ialt 120 Rdl. Ialt er Boets "Effekter" vurderede til en Pengesum af 279 Rdl. 1 Mk.

Fra Provst Steenstrup udgik en begavet og dygtig Slægt; særlig må dog peges på den Linie, som fremstod ved Datteren Magdalene, der, som allerede nævnt, blev indgiftet i Slægten Vogelius. Denne Slægt, som i Reglen går under Fællesnavnet Vogelius-Steenstrup, har fostret flere betydelige Mænd, men det skal senere blive omtalt under Præsten Vogelius.

9. *Michael Frantsen Vogelius* var en Præstesøn fra Vendsyssel og var født 1671. Hans Fader, Frants Mikkelsen Vogelius (f. 1640, d. 1702) var Sognepræst til Åsted og Skjærum; Moderen, en Præstedatter, hed Kirsten Madsdatter. Slægten har måske sin Oprindelse fra Ribe, idet Stamfaderen hed Christen Mikkelsen Riber³⁵) og var Rådmand i Sæby. Navnet Vogelius er derimod antaget som Slægtsnavn af ovennævnte Frants Mikkelsen Vogelius som en latiniseret Form af hans Fødeby Ugilt, hvor Faderen var Præst. Frants Mikkelsen Vogelius var en lærd Gransker og en meget flittig Skribent, men på

Grund af Tidens elendige Vilkår fik han ikke udgivet noget af sine mange Skrifter.

Den lærde, vendsysselske Bonde Peder Dyrskjøt og Stiftets Biskop, Dr. Jens Bircherod i Ålborg var hans gode Venner; de interesserede sig meget for ham og skønnede på hans Flid og Lærdom³⁶).

Ved hans Død skrev Peder Dyrskjøt i et Brev til Biskop Bircherod således om ham³⁷): "Jeg klager mig så meget hårdt for den Sal. Mand Hr. Frands. Jeg vilde hellere, at jeg selv eller Halvdelen af Stiftets Præster var død i Stedet for ham. Men hvad skal man slutte! Gud glæde hans Sjæl i Himmerig."

Længere henne skriver han videre: "Sal. Hr. Frands's efterladte Bibliothek er det kosteligste, jeg ved, så at sligt ikke skal kunne findes hos nogen Præst i det ganske Stift. Vilde Eders Velbårenhed tale med Sønnen Hr. Mikkel i Øsløs, at I måtte få at vide den visse Tid til Skiftet eller se det igennem, før det splittedes. Hvis jeg kunde få det at vide, og mit Helbred var nogenlunde, da vilde jeg og møde."

Fra dette lærde og åndeligt interesserede Præstehjem var den unge 25-årige Præst altså udgået, som nu drog ind i Øsløs Præstegård for at blive Provst Steenstrups Efterfølger. Her fandt han som allerede nævnt sin Brud, idet han den 21. Septbr. 1698 holdt Bryllup med Magdalene Steenstrup.

Michael Vogelius var Student fra Viborg 1689 og blev Kandidat 1692.

Fra sit Hjem i Vendsyssel havde han modtaget stærke åndelige Indtryk. Han har sikkert været en opmærksom Tilhører ved sin begavede Faders Samtaler med sine lærde Venner, når de kom og drøftede åndelige Spørgsmål og lærde Materier med ham.

Den åndelige Arv, han havde modtaget fra sit Hjem, havde modnet og beriget ham, så at han ved sin Ankomst til Øsløs stod vel udrustet til at begynde sin Manddomsgerning der. Han blev da også en meget dygtig og begavet Præst og ligesom sin Fader noget af en lærd Mand; Biskop Mumme roser ham som en af Stiftets dueligste og lærdeste Præster og som en ypperlig Katechet³⁸).

Den 23. April 1721 udnævntes han til Provst for Vester Hanherred og beholdt denne Stilling til sin Død. Han skrev en ualmindelig smuk og letlæselig Håndskrift, en Begavelse, han vel havde arvet efter sin Fader, som også skrev sine lærde Værker med en meget sirlig og smuk Hånd.

Ligesom hos Formanden i Embedet, Niels Steenstrup, er der også om Michael Vogelius opbevaret en Begivenhed fra Skriftestolen³⁹), der belyser Tidens kirkelige Forhold og viser Præsternes store Magt og Myndighed over deres

³⁴ Se "Gejstlige Skrifter" (Pakken 1725-29) Landsarkivet i Viborg.

³⁵ Genealogisk Tidsskrift 1913, Side 1023-24.

³⁶ Smlng. til jydsk Hist. og Topograf. II Bind, Side 183 ff.

³⁷ Smlng. til jydsk Hist. og Topograf. II Bind, Side 263.

³⁸ Wiberg III 693.

³⁹ Gejstlig Retsprotokol, Side 38, i Landsarkivet, Viborg.

Menigheder. Michael Vogelius har i Aug. 1706 ladet indstævne Thomas Pedersen, boende i Anneksgården i Nørre Arup, for en Provsteret i Vester Thorup Kirke ”angående bemeldte Thomas Pedersens ubodfærdige og forargelige Forhold ved Skriftestolen i Arup Kirke d. 10. Juli næstafvigte, da han med Skiænds Ord stod op og gik bort fra Skriftestolen lige ud af Kirken uden Afløsning, hvorpå Hr. Michel Vogelius fremstillede efterskrevne Vidners Personer, nemlig Chr. Pedersen i Sønder Arup, som tilstod, at han så, at fornævnte Thomas Pedersen stod op ligesom med vred Hu fra Skriftestolen og med højlydlig Røst sagde, da han var neden for Alteret. ”Her er ingen Rettergang” og straks gik til sin Stol og der tog sin Hat og Vanter og gik så lige ud af Kirken.

Ydermere tilstod han, at Præsten, Michel Vogelius, da Thomas Pedersen vilde udgå, rejste sig op af Skriftestolen og bad hannem, at han vilde bie og anamme Afløsning og betænke sig. Det samme med Ed og oprakte Fingre bekræftede og tilstod Laurids Jensen i Sønder Arup, Niels Skamelsøn i Amtoft, Laurids Sørensen Smed i Nørre Arup og Maren Bertelsen, Laust Pedersens Hustru, i N. Arup, hvilke allesammen samme Tid vare tilstede og med andre Guds Børn vilde gå til Skrifte.”

Vogelius hævdede derfor i Retten, at Thomas Pedersen ”ved disse grove Forseelser såvelsom Ubodfærdighed ved Skriftestolen, Guds Embedes og den hellige Absolutions Foragt, samt den store og åbenbare Forargelse, han derved havde givet andre Guds Børn, fortjente Kirkens åbenbare Disciplin.”

Endvidere mente Vogelius også, at Thomas Pedersen havde forårsaget sin Sognepræst både Fortræd, Rejse og Omkostninger ved denne Proces, og om han ikke efter Loven noget burde erstattes.

Thomas Pedersen var ikke selv mødt for Retten, og ingen var heller mødt på hans Vegne; ej heller vidste de noget om, at han havde lovlig Grund til Udeblivelse. Han blev da for sit Forhold i Arup Kirke dømt til at stå åbenbar Skrifte og ”sig dertil kristeligen indstille inden 6 Uger efter denne Doms Datum” og desforuden at give til Processens Omkostninger to Slet-Daler.

I Året 1718 var Pastor Vogelius indviklet i en ret ubehagelig Sag med Borgmester i Thisted, Enevold Berregård til Kølbygård og hans Hustru Fru Anne Søb til Vesløgård angående en Skrivelse, som Pastor Vogelius i Hidsighed havde tilskrevet Ladefogden på Vesløgård, hvorved Enevold Berregård havde følt sig besværet. Det viser sig dog, at det hele kun var grundet på en Hjorddrengs Sladderhistorie, hvori der dog også hentydes til Fru Anne Søes Evne til at øve Trolddom.

Sidst i Juli havde Vogelius modtaget Stævning fra Provsten om at møde for Retten i Vester Thorup Kirke den 4de August angående denne Sag.

I Stævningen hedder det således⁴⁰):

”Stefnemål

fra Proust Peder Pedersen Ciementin, Sognepræst til Tømmerby og Lild Sogne . . . till Eder ærværdige Hr. Michael Vogelius . . . for et utilbørligt Brev, som I åben og uden Forsegling hafver tilsendt Ladefoged Laurs Jensen på Vesløgård om en Sladder, som I foregiver eder at eders vanføre Hjorddreng skal være forebragt velædle Enevold Berregård og hans Kiæreste⁴¹) till Blame, hvilket Brev han for mig og mine Assessorer i Retten agter at producere og formedelst sådan Eders grove Skrift og Beskyldning påstår at ville have vedbørlig Satisfaction . . . ”

Kærup Præstegård, d. 25. Juli 1718.

Peder Pedersen Clementin.”

Den 4de August holdtes altså Rettergang i Vester Thorup Kirke. Provsten var mødt med sine to Vidner, Præsterne Magister Daniel Friedenreich, Kettrup, og Magister Christen Wittrup, Klim.

På Enevold Berregårds Vegne var mødt Morten Larsen af Hassing i Thy og fordrede ovennævnte Provstestævning opløst og med sin Påskrift indført i Akten.

Ligeledes fremstod Pastor Michael Vogelius og fordrede opløst sin indgivne åbne Seddel af 7. Juli, som på stemplet Papir var oversat. Herefter følger så en Afskrift af den omtalte Seddel, som forvoldte Pastor Vogelius og hans Hustru så megen Ubehagelighed. Man kan nok mærke, at han har været vred, da den flød ham i Pennen.

”Copie

af ærværdige Hr. Michel Wogelii åbne Brev till Ladefogden Laurs Jensen på Wesløgård: Helsen med Gud! Kiære Laurs Jensen, som Tiden er nu forhånden, at Folkeskats Mandtal skal lefveres, så behøffer jeg Fortegnelse på Wesløgårds Folk under Eders Husbonds egen Hånd med allerførste, såfremt han ikke med Forpagteren er accorderet. Hvad ellers angår den skammelige Snak, som Drengen har ført Eders Herskab og os imellem, og de slemme Titeler mig og min Kone efter hans Beretning er tillagt, som han i Eders Nærværelse har tilstået, da som de er så grofve, at man ikke slet kan tie dertil, så ville I med allerførste gifve hende self det tilkiende, lige sådant som det er, hvad Fortrydelse vi bar over

⁴⁰ Gejstlig Retsprotokol, Side 48, Landsarkivet, Viborg.

⁴¹ d.v.s.: hans Hustru, Anna Søb, som beskyldtes for at stå i Pagt med Djævelen og at kunne øve alskens Trolddom. Om hende se: M. Åberg: Anne Søb, Årbogen 1910, Side 109, og N. Sodborg: Vesløgårds Historie, Årbogen 1911, Side 39.

sådan Skands Ord, som Drengen har lagt dette till, at hun efter hendes Ord skulde gjøre den og den af mine Folk *afspændig*⁴²), som jeg skal bevise; hvis I ikke bringer det straks for Herskabet og skaffer mig Fornøjelse, rejser jeg der ofver self, som vil gifve større Bøder, og tager Knægten med mig, som da enten skall overbevise for dem slige lumpne og utilbørlige Ord eller self lide som en Løgner, thi sligt er alt for hardt at fordøje. Gud befalet!

M. F. *Vogelius*.

Øsløs, d. 7. Juli 1718.”

Der blev først forhandlet om at henvise Sagen til en verdslig Ret som Præsteembedet uvedkommende, men det må dog tilsidst på en eller anden Måde være kommet til Forlig, thi i Protokollen findes følgende anført:

”Såsom Hr. Michel *Vogelius* befandt, at den Snak, hans Tienestdreng Peder Jensen havde forebragt ham, var Drengens egen opdigtet løgnagtig Præk, og han derover i Hastighed har skrevet oven indførte Skrivelse til Velædle Enevold Berregårds Ladefoged Laurs Jensen på Vesløgsgård, så har han ombudet Velædle Enevold Berregårds Kiæreste, Madame Anne Søe, om Forladelse og Velædle Enevold Berregård selv, at Sagen måtte ophæves og denne Hastighed af ham efterlades, hvilket også Velbårne Enevold Berregård ved andres Mellemløsting lod sig bekvemme til, at dermed både denne Sag ophæves og det Stefnemål mod hans Ladefoged Laurs Jensen, dog således, at Hr. Michel *Vogelius* skal give 4 (?) Rdl. til de fattige.

At Sagen således er forliget, test . . . .”

Underskriften under denne Erklæring er utydelig, i det mindste fremgår det, at *Vogelius* ikke har underskrevet. Dertil kommer det mærkelige, at der over hele denne Redegørelse af Forliget er på Kryds slået to tykke Streger.

Dernæst er der nedenunder med *Vogelius*'s egen smukke Håndskrift skrevet følgende: ”Dette Forlig er aldrig af mig indgået eller samtykt, da Sagen på begge Sider uden nogen Vilkår blev ophævet.”

Hvorledes skal nu dette forstås, og hvem har streget over i Protokollen?

Mon Forklaringen ikke må søges hos Pastor *Vogelius* selv, mulig på følgende Måde: Da han tre År efter selv blev Provst og derved kom til at føre Retsprotokollen, har han ved at læse om denne ubehagelige og i og for sig selv ubetydelige Sladderhistorie mulig i sin Ærgelse trukket de to Streger over den ovenstående Erklæring, som måske på ulovlig Måde var indført uden hans Vidende.

I alle Tilfælde kan vi se, at det kunde være ret farligt at fornærme den stolte Fru Anne Søe, som ved sin store Rigdom og Klogskab sikkert har haft stor Magt og Indflydelse.

I Øsløs Kirke findes der et Minde efter Pastor *Vogelius*. På Prædikestolen står nemlig følgende Indskrift: ”Anno 1707 haver Sogne Præsten Herr Michel *Vogelius* med sin Hustru *Magdalene Steenstrup* ladet denne Prædikestol staffere til Guds Ære”. Det vil altså sige, at de har ladet den forsyne med nye Billeder; på Prædikestolen findes seks, og på ”Himlen” over Prædikestolen er der otte Billeder.

I Hjemmet i Øsløs voksede efterhånden en stor Børneflokk op, 11 ialt, 6 Sønner og 5 Døtre. To af Sønnerne, nemlig *Johannes* og *Søren* optog deres Moders Slægtsnavn *Steenstrup*, medens de andre, fra hvem altså Familien *Vogelius* stammer, beholdt deres Faders Slægtsnavn⁴³).

Mange af Sønnerne blev Præster. *Søren* blev Præst i Haraldsted, Sorø Amt, og *Mathias* i Vorgod, Ringkøbing Amt. En anden Søn *Frants Vogelius* var Præst i Akers Præstegæld i Norge. Han oversatte fra Fransk *Dulincourt*: Trøst mod Døden⁴⁴).

Mogens Vogelius blev Præst og Provst i Hundslund, Århus Amt; en Søn af ham, *Peder Vogelius*, var også Forfatter. Sønnen *Johannes Vogelius Steenstrup* var først Rektor i Nykøbing på Mors⁴⁵), hvor han ved sin Dygtighed og Opofrelse fik den faldefærdige Skole opbygget. Han blev senere Præst i Sjørring-Thorsted, hvor han nåede at blive både Provst og Konsistorialråd; han var en myndig, men meget begavet Mand. Endelig blev en Datter *Cathrine Vogelius* (*Vogelia*) gift med Præsten *Christen Nielsen Spend* i Vilbjerg, Ringkøbing Amt.

Pastor *Vogelius* døde 1731. Om hans Død melder Kirkebogen: ”1731 Julius d. 2. døde Hr. Michel Frandsøn *Vogelius*, disse 3 Sognes Præst og Proust i Vester Hanherred, begravet d. 10. dito, 60 År gl.” Hans Hustru *Magdalene* døde d. 23. Juni 1750, 70 År gl.

I den nordre Side af Koret i Øsløs Kirke findes under Gulvet en muret Begravelse, som indeholder en Del Kister.

Her hviler, siges der, Provst *Vogelius* og Hustru og et af deres Børn, der døde som lille. Da der skal findes flere Kister dernede, er det tænkeligt, at også Provst *Steenstrup* her har fundet sit sidste Hvilested.

Fra dette Ægtepar udgik en meget dygtig og begavet Slægt, hvori findes Navne, der er til Ære for vort Land og dets Historie og sent vil glemmes. Her skal kun peges på den Linie, som udgik fra Sønnen Provst *Johannes Vogelius Steenstrup* i

⁴³ Se *Genealogisk Tidsskrift* 1913, Side 1024, og *Lengnick*: Noget om Familien *Vogelius-Steenstrup*.

⁴⁴ *Nyerup*: *Alm. Forfatterleksikon*.

⁴⁵ *Willads Christensen*: *Nykøbing på Mors*, Side 285.

⁴² d.v.s.: ved Trolddom vende dem bort fra hinanden, skille dem ad eller sætte Splid mellem dem; Ordet er af norsk Oprindelse.

Sjørring. Hans Søn og Eftermand i Embedet, *Michael Vogelius Steenstrup*, blev i Ægteskab med Degnedatteren *Johanne Bach* fra Vester Vandet Fader til *Johan Vogelius Steenstrup*, som var Præst i Vang, Hillerslev og sidst i Skelund og var gift med en Datter af Amtsprovst C. E. Carstensen i Thisted, *Ane Cathrine*⁴⁶). I dette Ægteskab fødtes 11 Børn, blandt hvilke findes den berømte Videnskabsmand *Japetus Steens trup*, født i Vang den 8. Marts 1811, Etatsråd, Professor, Dr. med. & phil. og m. m., død d. 20. Juni 1897. Japetus Steenstrups Navn er viden om berømt; det hedder om ham, at han ”henvendte hele Europas Opmærksomhed på sig ved sine Studier over Generationsveksel hos lavere Dyreformer, senere især ved sine Studier over uddøde Dyreformer, udgranskede sammen med Worsåe Køkkenmøddingernes Ejendommeligheder, sammensmeltede på frugtbringende Måde Naturforskning og

Oldgranskning og læste i de danske Tørvemoser den danske Plantevæksts Udviklingshistorie”⁴⁷)

Hans Broder Dr. phil. *Mathias Steenstrup*, født 22. Juli 1822 i Hillerslev, bør også nævnes, da han har indlagt sig stor Fortjeneste dels som Formand for Udvalget for Folkeoplysningens Fremme og Redaktør af dets Skrifter ”Folkelæsning”, dels som Statens Tilsynshavende med de danske Højskoler. Han døde 1904⁴⁷).

Endnu kan nævnes *Japetus Steenstrups* endnu levende Søn Professor Dr. jur. *Johannes Steenstrup*, som på frugtbringende Måde har gjort sig fortjent ved historisk Forskning.

Flere Navne endnu kunde fortjene at nævnes, men dette får være nok til at vise, at der i den Slægt, der udgik fra Pastor Vogelius og hans Hustru Magdalene Steenstrup i Øsløs Præstegård, har været Grøde, Kræfter og rige Evner, der har udfoldet sig til Gavn for vort Folk.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1915, side 3-33)

---

⁴⁶ Se ”Provst Jørgen Carstensens Slægt”, Side 14 og 58.

---

⁴⁷ Anført efter Genealogisk Tidsskrift 1913, Side 1024-25.